

Kazimiera Zdziebło

Zakład Onkologii i Pielęgniarstwa Onkologicznego
Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa
Wydział Nauk o Zdrowiu Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach
Kierownik Zakładu: dr hab. n. med. Stanisław Bień

**POLSKIE PIEŁĘGNIARKI I POŁOŻNE WOBEC OBECNYCH
I PRZYSZŁYCH WYZWAŃ PROCESU BOŁOŃSKIEGO****STRESZCZENIE**

Utrzymanie dynamicznego rozwoju, a zwłaszcza stałe polepszanie jakości kształcenia staje się zasadniczym wyzwaniem 1. dekady XXI w. dla szkolnictwa wyższego w Polsce. W warunkach postępu cywilizacyjnego i globalizacji zjawisk, integracji i przyspieszonego rozwoju nauki i techniki, a szczególnie komunikacji i informatyzacji, dokonują się jakościowe zmiany w teorii, systemach, formach i metodach kształcenia. Jakościowa zmiana w podejściu do szkolnictwa wyższego nastąpiła wraz z podpisaniem Deklaracji Bolońskiej, której myślą przewodnią stało się tworzenie „wspólnej europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego”.

Transformacja w systemie kształcenia polskich pielęgniarek i położnych zapewni przyszłym studentom, a także pracownikom naukowym możliwość korzystania z bogactwa europejskiego szkolnictwa wyższego i jego wartości, takich jak demokracja, różnorodność kultur i języków oraz systemów kształcenia na poziomie wyższym.

Podstawowym zadaniem uczelni mającej ambicje uczestniczenia w „Europie Wiedzy” jest realizacja postulatów bezpośrednio wynikających z treści dokumentów Procesu Bolońskiego. Należy zatem wdrożyć dwustopniową, a właściwie trzystopniową strukturę studiów, stosować ECTS, wydawać suplement do dyplomu, zwiększać wymianę studentów i wykładowców oraz zapewniać jakość kształcenia.

Celem niniejszej publikacji jest zwrócenie uwagi środowisk akademickich i ochrony zdrowia na współczesne wyzwania stojące przed uczelniami kształcącymi pielęgniarki i położne. Powinny one inspirować do działań i przedsięwzięć mających przyczynić się w przyszłości do polepszania jakości kształcenia, poprawy pozycji uczelni na rynku usług edukacyjnych oraz do promowania uczelni w Europie i na świecie.

Słowa kluczowe: Proces Boloński, transformacja kształcenia, standardy kształcenia.

SUMMARY

Holding of dynamic development, especially constant improvement of education, becomes fundamental challenge of first decade of XXI century for higher education in Poland. In conditions of civilizing progress and occurrence of globalization, integration and accelerated development of science and technique, especially communication and informatization there have been performed qualitative changes in the theory changes in the theory, systems, forms and methods of education. The qualitative change in treatment of higher education occurred together with signature Bolonia Declaration which main assumption was to create “common European space of higher education”.

Transformation in the system of Polish nurses and midwives will assure to future students and academic workers the possibility to profit by wealth of European higher education as well as its values such as democracy, cultural variety, language and educational system on higher level.

The basic task of university which is willing to participate in "European Knowledge" is the realization of postulates resulting from essence of documents of Bologna Process. Therefore, there have to be initiated two-degree, or even three-degree studying structure, complied with ECTS, given diploma supplement, increased students' and teachers' exchange as well as assured education quality.

The aim of this work is to point out academic surroundings' and health services' attention to contemporary challenges that appear to universities which educate nurses and midwives. They should inspire actions and intentions that are to cause better educational quality in future and to promote universities, their educational services not only in Europe but in the world.

Key words: Bologna Process, educational transformation, educational standards.

WPROWADZENIE

Otwarcie Polski na świat dokonuje się we wszystkich dziedzinach, w tym także w sferze edukacji. Edukacja jest czymś więcej, niż jedynie czynnikiem dającym szansę na zatrudnienie – przygotowuje do pracy zawodowej, przyczynia się do samorealizacji oraz kształtuje aktywną postawę obywatelską w demokratycznych społeczeństwach, w których szanuje się różnorodność kulturową i językową. Odgrywa ona również istotną rolę w tworzeniu społeczeństwa zintegrowanego, zapobiegając dyskryminacji i promując takie fundamentalne wartości, jak tolerancja i poszanowanie praw człowieka.

Rok 1971 stanowił początek dyskusji o możliwości zbliżenia systemów edukacyjnych różnych państw w ramach UE – pierwsze programy, inwestowanie w szkolenia, projekty pilotażowe. Tak nieśmiałe działania były wynikiem postrzegania edukacji jako wewnętrznej kwestii państw członkowskich. Integracja miała wówczas tylko wymiar polityczno-ekonomiczny. Pierwsze zmiany nastąpiły najpierw na poziomie współpracy w szkolnictwie wyższym, będącym najbardziej istotnym składnikiem systemu edukacyjnego.

Rozszerzenie i szybkie zmiany w Europie wymuszają na młodych ludziach rozwój i stałe doskonalenie umiejętności, wiedzy i rozumienia innych kultur. „Europa Wiedzy” jest teraz powszechnie uznawana za niezastąpiony czynnik rozwoju społecznego i ludzkiego oraz za niezbędny element konsolidacji i wzbogacania tożsamości europejskiej, dającej obywatelom Europy umiejętności do stawienia czoła wyzwaniom nowego tysiąclecia, wraz ze świadomością wspólnych wartości oraz przynależności do wspólnej przestrzeni społeczno-kulturalnej [1, 2].

Utrzymanie dynamicznego rozwoju, a zwłaszcza stałe polepszanie jakości kształcenia staje się zasadniczym wyzwaniem 1. dekady XXI w. dla szkolnictwa wyższego w Polsce. Narzuca to współczesnej edukacji nowe zadania oraz funkcje społeczne i cywilizacyjne. W krajach rozwiniętych i rozwijających się trwa powszechna dyskusja nad gruntowną ewaluacją systemów szkolnictwa wyższego. W warunkach postępu cywilizacyjnego i globalizacji zjawisk, integracji i przyspieszonego rozwoju na-

uki i techniki, a szczególnie komunikacji i informatyzacji, dokonują się jakościowe zmiany w teorii, systemach, formach i metodach kształcenia.

PRZEBIEG PROCESU BOLOŃSKIEGO

Charakter i cele

Jakościowa zmiana w podejściu do szkolnictwa wyższego nastąpiła wraz z podpisaniem w dniu 19.06.1999 r. Deklaracji Bolońskiej, której myślą przewodnią jest tworzenie „wspólnej europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego”. Deklarację podpisali ministrowie edukacji 29 państw Europy, w tym także Polski. Deklaracja miała na celu koordynację systemów oświaty w różnych krajach Europy, a dzięki temu wzmocnienie jej atrakcyjności na rynku ogólnoświatowym, ożywienie i przyciągnięcie do Europy młodych ludzi z wielu kontynentów, tak jak to się dzieje w USA. Stanowiła też swego rodzaju konkurencję w stosunku do ofert uniwersytetów amerykańskich. Należy podkreślić, że jej celem nie była standaryzacja systemów szkolnictwa wyższego w poszczególnych krajach, lecz raczej ich „harmonizacja” czy też „konwergencja”, tzn. wypracowanie zasad współdziałania, z uwzględnieniem zróżnicowania i autonomii poszczególnych państw i uczelni.

Deklaracja stanowi odpowiedź na wiele wspólnych problemów dotyczących poszczególnych krajów, które ustaliły wspólne wyzwania w związku z tworzeniem coraz większej liczby wyższych szkół prywatnych oraz bezrobociem wśród dobrze wykształconych. Odpowiedzią na te problemy ma być stworzenie do 2010 r. wspólnej polityki, mającej zwiększyć atrakcyjność wyższych szkół publicznych, wspólnego jednolitego i przejrzystego systemu tytułów naukowych, promowanie systemu krótkotrwałych kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje, kredytów umożliwiających dokształcanie się przez całe życie, zniesienie utrudnień w poruszaniu się studentów i wykładowców, a także system stypendiów.

Główne cele Procesu Bolońskiego są następujące:

- stworzenie warunków do mobilności studentów i kadry akademickiej,
- dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy, a zwłaszcza poprawa „zatrudnialności” absolwentów,
- podniesienie atrakcyjności i poprawa konkurencyjnej pozycji systemu szkolnictwa wyższego w Europie.

Cele te będą realizowane m.in. poprzez:

- wprowadzenie systemu „łatwo czytelnych” i porównywalnych stopni (dyplomów),
- dalszy rozwój studiów dwustopniowych,
- upowszechnienie punktowego systemu rozliczania osiągnięć studentów (ECTS),
- usuwanie przeszkód ograniczających mobilność studentów i pracowników,
- współdziałanie w zakresie zapewnienia jakości kształcenia,
- propagowanie tematyki europejskiej w kształceniu.

Istotne jest wprowadzanie systemu wspólnych programów (i dyplomów), tzw. *joint degrees programmes*, z uczelniami zagranicznymi, przy czym jest to kwestia nieuregulowana przez Unię Europejską.

„Czytelność” stopnia (dyplomu) oznacza łatwość określenia poziomu i charakteru wykształcenia. Podstawowym mechanizmem jest tu suplement do dyplomu (*Diploma Supplement*). Pomocniczo wprowadza się system znanych nazw stopni (np. *Bachelor* i *Master*) oraz określenie zespołu umiejętności absolwenta (tzw. Dublin Descriptors), jak i ustalenie zakresu wiedzy i umiejętności ogólnych (*Tuning Educational Structures*).

Uznawalność wykształcenia (kwalifikacji akademickich) reguluje Konwencja Lizbońska z 1997 r. Ważnym zadaniem w tym zakresie jest również wzmocnienie efektywności i terminowości procesów uznawalności wykształcenia lub przeszkolenia oraz zatrudniania Polaków w krajach europejskich.

Kształcenie bez granic (*transnational education*) oznacza uczenie się w innym kraju niż siedziba uczelni, czyli uznanie działania filii, wspólnych programów studiów albo ośrodków kształcenia. Pewne regulacje wprowadza *Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education* (UNESCO i Rada Europy) [3, 4].

Podstawowe dokumenty

Z formalnego punktu widzenia najistotniejszymi dokumentami określającymi charakter Procesu Bolońskiego są deklaracje i komunikaty sygnowane przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe w krajach europejskich. Dokumenty te określają przebieg Procesu Bolońskiego, a powstają w wyniku decyzji podjętych podczas konferencji ministrów; publikowane są po zakończeniu obrad (ryc. 1).

Ryc. 1. Proces Boloński – najważniejsze wydarzenia [wg 3]

Po konferencji w Pradze w 2001 r. ministrowie uzupełnili listę postulowanych działań o następujące elementy:

- rozwój kształcenia ustawicznego,
- współdziałanie uczelni i studentów w realizacji Procesu Bolońskiego,
- propagowanie atrakcyjności poza Europą Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

W komunikacie Berlińskim zaś ministrowie, podkreślając związek kształcenia i badań naukowych jako integralnej części szkolnictwa wyższego, uznali za istotne zadania:

- rozszerzenie dwustopniowej struktury studiów o studia III stopnia – studia doktoranckie,
- rozwój kształcenia interdyscyplinarnego [5].

Koordinacja i realizacja Procesu Bolońskiego

Najważniejszymi działaniami określającymi przebieg Procesu Bolońskiego są konferencje ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe w krajach europejskich, które odbywają się co dwa lata. W okresie między konferencjami Proces koordynowany jest przez Grupę Kontynuacji (Bologna Follow-up Group), w skład której wchodzi przedstawiciele krajów uczestniczących i przedstawiciele Komisji Europejskiej, oraz przez Radę (Board) obsługiwaną przez Sekretariat.

Działania podejmowane przez Grupę Kontynuacji powinny być konsultowane z wieloma organizacjami, takimi, jak: Rada Europy, a ściślej z jej komisją zajmującą się szkolnictwem wyższym i nauką – Streering Committee for Higher Education and Research (CD-ESR); Europejskim Stowarzyszeniem Uniwersyteckim – European University Association (EUA); Europejskim Stowarzyszeniem Instytucji Szkolnictwa Wyższego – European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE); Stowarzyszeniem Krajowych Związków Studentów Europy – National Unions of Students in Europe (ESIB); UNESCO/CEPES [5] (ryc. 2).

Z działań związanych z realizacją założeń Deklaracji Bolońskiej należy wymienić:

- opracowanie i przygotowanie wdrożenia zasad wydawania suplementu do dyplomu. W dokumencie tym zawarte będą pełne informacje dotyczące rodzaju odbytych studiów oraz nabytych kwalifikacji akademickich i zawodowych;
- opracowywanie i wdrażanie systemu kredytowego (punktowego). W oparciu o powszechnie stosowany w Europie system ECTS opracowywany jest polski system transferów i kredytów, który ma uprościć procedury porównywania wykształcenia zdobytego przez studentów w ramach odbywanych studiów;
- podnoszenie jakości kształcenia. Od 1 stycznia 2002 r. budowany jest ogólnopolski, jednolity system akredytacji jednostek realizujących kształcenie na poziomie wyższym. Państwowa Komisja Akredytacyjna sprawuje kontrolę nad poziomem kształcenia realizowanego przez różne uczelnie na poszczególnych kierunkach studiów;

Ryc. 2. Podmioty zaangażowane w realizację Procesu Bolońskiego i sposób koordynacji [wg 3]

- dostosowanie standardów kształcenia do wymogów wynikających z wymagań kwalifikacyjnych obowiązujących dla zawodów regulowanych w krajach Unii Europejskiej. Działanie to ma zagwarantować osobom podejmującym studia w Polsce, że kwalifikacje uzyskiwane w trakcie tych studiów będą w pełni porównywalne z kwalifikacjami uzyskiwanymi w innych krajach Unii Europejskiej i będą umożliwiać podjęcie zatrudnienia w dowolnym kraju wspólnoty;
- dalszy rozwój popularnych w krajach Unii Europejskiej studiów dwustopniowych, tj. studiów zawodowych kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata i magisterskich studiów uzupełniających, stanowiących kontynuację studiów zawodowych;
- wzrost mobilności studentów. Polskie uczelnie aktywnie uczestniczą w realizacji europejskich programów wymiany studentów i kadry naukowej. W roku akademickim 1998/1999 w realizacji komponentu ERASMUS, programu SOCRATES uczestniczyło zaledwie 46 uczelni (z wymiany skorzystało ok. 350 nauczycieli akademickich i ok. 1500 studentów); w roku akademickim 2000/2001 uczestniczyło już 100 uczelni (ok. 700 nauczycieli akademickich i ponad 3600 studentów); a w roku akademickim 2004/2005 – ok. 200 uczelni (ok. 2000 nauczycieli akademickich i 9500 studentów) i liczba ta ciągle rośnie [5];
- opracowywanie i prowadzenie programów nauczania na poszczególnych kierunkach studiów w językach obcych.

Działania te wykonywane są przede wszystkim przez autonomiczne uczelnie, natomiast rolę ministra jest wspomaganie ich poprzez:

- zmiany legislacyjne,
- kampanię informacyjno-promocyjną,

- wprowadzanie mechanizmów stymulujących aktywną postawę środowiska akademickiego [3].

TENDENCJE ZMIAN W KSZTAŁCENIU PIELEŃNIAREK I POŁOŻNYCH W POLSCE W KONTEKŚCIE PROCESU BOŁOŃSKIEGO

Na terenie Europy pielęgniarki i położne są największą grupą zawodową w sektorze opieki zdrowotnej. Polskie pielęgniarki i położne, stanowiące blisko 250 tys. grupę zawodową, uzyskują szansę na zmianę swojego statusu zgodnie z obowiązującym w UE zarówno w zakresie wykształcenia, jak i wykonywania zawodu.

Transformacja w systemie kształcenia polskich pielęgniarek i położnych zapewni przyszłym studentom, a także pracownikom naukowym możliwość korzystania z bogactwa europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego i jego wartości, takich jak demokracja, różnorodność kultur i języków oraz systemów kształcenia na poziomie wyższym. Tendencje zmian w edukacji tych grup zawodowych mają szczególne znaczenie dla przyszłego rozwoju promocji zdrowia i zmiany profilu opieki medycznej, a także związane są z charakterystycznymi zjawiskami demograficznymi obserwowanymi w Europie (niskim przyrostem naturalnym przy jednoczesnym starzeniu się społeczeństw).

Nowe rozwiązania systemowe, związane z dostosowaniem obowiązujących w Polsce przepisów regulujących dostęp do zawodów pielęgniarki i położnej, a także zasady ich wykonywania zgodnie z wymogami prawa UE i realizacją założeń Deklaracji Bolońskiej oraz Europejskiej Strategii WHO kształcenia pielęgniarek i położnych [6], przyniosła zmiana ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej z 3 lutego 2001 r. oraz kolejne zapisy zmian [7, 8].

Sytuacja polityczno-gospodarcza Polski lat 90. stworzyła warunki do określenia tendencji rozwojowych i wdrażania zmian w systemie kształcenia w zawodach medycznych. Ujawniła się tym samym konieczność modelowego opracowania koncepcji i realizowania zmian systemu kształcenia pielęgniarek i położnych. Należy przy tym podkreślić, że zmiana w systemie kształcenia pielęgniarek i położnych w Polsce oraz dostosowania go do wymogów europejskich uwzględniała zachodzący proces reformy edukacji, a w szczególności priorytet podniesienia poziomu wykształcenia i upowszechnienia wyższego wykształcenia zawodowego. Dokonana została na podstawie regulacji ustawy z 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym oraz ustawy z 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych.

W Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w UE za najważniejsze uznano przyjęcie przez Parlament RP zmienionej ustawy z 5 lipca 1996 r. o zawodach pielęgniarki i położnej. W Dokumencie wprowadzono zmiany dotyczące systemu kształcenia pielęgniarek i położnych, w tym głównie określono wytyczne do szczegółowych standardów kształcenia pielęgniarek i położnych w szkołach wyższych, kierunki i czas procesu transformacji kształcenia pielęgniarek i położnych, rodzaj szkół

dla pielęgniarek i położnych, uwzględniających nowy model kształcenia zawodowego, a także określono tytuł zawodowy dla absolwentów szkół na poszczególnych poziomach kształcenia oraz system akredytacji szkół.

Postanowienia ustawy weszły w życie 23 marca 2001 r., a przepisy dotyczące akredytacji obowiązują od 2002 r., natomiast regulacje odnoszące się do dostępu i wykonywania zawodu pielęgniarstwa i położnej przez obywateli państw członkowskich UE na terenie RP – od momentu uzyskania przez Polskę członkostwa w UE.

Europejskie standardy kształcenia pielęgniarek i położnych stanowią wymóg i wyzwanie dla polskiego pielęgniarstwa; wymogi zostały wdrożone do polskiego systemu z uwzględnieniem kalendarza przystąpienia RP do UE. Dlatego też już w ustawie z 5 lipca 1996 r. o zawodach pielęgniarstwa i położnej zamieszczono zapisy, które definiują szczegółowe warunki organizacji systemu kształcenia pielęgniarek i położnych.

Zgodnie z realizacją założeń Deklaracji Bolońskiej i Europejską Strategią WHO kształcenia pielęgniarek i położnych oraz dyrektywami UE, kształcenie pielęgniarek i położnych musi być realizowane w cyklu 3-letnim i obejmować 4780 godzin, z czego 2300 godzin powinno być przeznaczonych na zajęcia praktyczne. Przyjęto, że wymaganym standardem w warunkach naszego kraju jest kształcenie w systemie 3-letnich wyższych studiów zawodowych i uzyskanie tytułu zawodowego licencjata pielęgniarstwa lub licencjata położnictwa [9].

System kształcenia pielęgniarek i położnych w szkołach wyższych uwzględnia możliwość podwyższenia kwalifikacji zawodowych przez absolwentów licealnych i policealnych szkół pielęgniarstwa i położnictwa (5-letnich liceów medycznych, 2,5-letnich policealnych szkół medycznych oraz szkół prowadzących kształcenie pielęgniarek w cyklu 3-letnim – w latach 1996-1999). Dotyczy to tych absolwentów, którzy chcąc uzyskać tytuł licencjata pielęgniarstwa bądź położnictwa odbywają kształcenie w uczelniach, które zorganizowały studia o charakterze uzupełniającym, tzw. pomostowe; tok A, B, C, D, E [10].

Dodatkowe korzyści wynikające z wdrożenia nowego systemu kształcenia pielęgniarek i położnych to przede wszystkim poprawa jakości i drożności kształcenia, wzmocnienie rangi i pozycji społecznej zawodów pielęgniarstwa i położnictwa, konieczność ekonomizacji obecnego systemu kształcenia w tych zawodach oraz integracja kształcenia przeddyplomowego w głównych zawodach medycznych, a także kształtowanie umiejętności działania w interdyscyplinarnych zespołach.

Pielęgniarki i położne jako najlicniejsza grupa zawodowa w systemie ochrony zdrowia stanowią wielki potencjał, będący w stanie zagwarantować opiekę i edukację zdrowotną społeczeństwa w sposób profesjonalny przy niewysokich kosztach. Dlatego też wysoko rozwinięte kraje świata, nastawione na ekonomizację kosztów opieki zdrowotnej, intensywnie rozwijają wszelkie formy opieki pielęgniarstwa, w tym domową opiekę pielęgniarstwa, zakłady opieki pielęgnacyjnej i inne. Status społeczno-ekonomiczny pielęgniarek w tych krajach i znaczenie ich roli stale rośnie. Równocześnie wzrasta odpowiedzialność pielęgniarek za zapewnienie możliwie najwyż-

szego poziomu praktyki zawodowej oraz nieustanny rozwój zawodowy. Towarzyszą temu formalne i praktyczne uznanie pielęgniarstwa za odrębną dyscyplinę naukową oraz intensywny rozwój wiedzy naukowej. W Polsce przyznaje się pielęgniarstwu wysokie uznanie tylko w sferze deklaracji. W tej sytuacji nieodzwonne stało się skoncentrowanie wysiłków na szczeblach rządowym i wojewódzkich, przede wszystkim na rzecz zapewnienia właściwego dopływu kadry pielęgniarskiej w systemie ochrony zdrowia. Jednym z istotnych elementów przesądzających o zainteresowaniu pielęgniarek nauką i pozostawaniu w tej profesji jest atrakcyjność kształcenia zgodnie z europejskimi standardami, co umożliwi uzyskanie wysokich kwalifikacji niezbędnych do wykonywania samodzielnego zawodu.

W tej sytuacji w 2000 r. w Ministerstwie Zdrowia opracowano projekt programu rządowego, który całościowo traktował problemy współczesnego pielęgniarstwa. Stanowił także odpowiedź na pytanie: dlaczego kształcenie pielęgniarek i położnych powinno stać się priorytetem i integralnym ponadresortowym programem działań rządu. Powyższy program określał, jakie działania należy podjąć, by sprostać wymaganiom zapewnienia oczekiwanego dopływu kadry pielęgniarskiej dla potrzeb reformowanego systemu opieki zdrowotnej. Głównym celem programu było podniesienie poziomu edukacji zawodowej pielęgniarek i położnych oraz dostosowanie kształcenia w tych zawodach do standardów UE, zapewniając tym samym wymaganą dostępność i jakość świadczeń pielęgniarskich [11].

Ze względu na dynamiczny rozwój szkół wyższych, w tym również niepaństwowych, zainteresowanych prowadzeniem kształcenia w zawodach pielęgniarki i położnej od 2002 r. uruchomiono system zewnętrznej oceny podmiotów. Było to możliwe dzięki zapisowi w ustawie o zawodach pielęgniarki i położnej (część dotycząca art. 8 znowelizowanej ustawy), która zawierała zapisy dotyczące wprowadzenia systemu akredytacji obowiązującej dla wyższych szkół pielęgniarskich i szkół położnych. W nawiązaniu do artykułu 8b ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej, minister zdrowia wydał 31 lipca 2001 r. rozporządzenie w sprawie Krajowej Rady Akredytacyjnej Szkolnictwa Medycznego oraz trybu uzyskiwania akredytacji (Dz.U. z 2001 r., nr 83, poz. 904). Rozporządzenie określa zakres działania Krajowej Rady, który obejmuje opiniowanie standardów kształcenia pielęgniarek i położnych, opracowanie strategii akredytacyjnej, ustalanie przebiegu postępowania akredytacyjnego i metodologii przeprowadzenia akredytacji, prowadzenie współpracy z instytucjami w kraju i za granicą. W dniu 12 października 2001 r. minister zdrowia powołał Krajową Radę Akredytacyjną Szkolnictwa Medycznego w składzie 12 członków reprezentowanych przez uczelnie, samorządy pielęgniarek i położnych oraz organizacje zawodowe. Wszczęcie postępowania akredytacyjnego dokonywane jest na wniosek uczelni. Spełnienie przez uczelnie standardów kształcenia pielęgniarek i położnych oceniane jest na podstawie złożonej dokumentacji (raport samooceny jednostki) i wizytacji przeprowadzonej na uczelni [12].

Zakończeniem procedury akredytacji jest wydanie przez Krajową Radę uchwały o pozytywnym bądź negatywnym zaopiniowaniu wniosku. Jest ona przekazywana do

właściwego ministra ds. zdrowia, który wydaje certyfikat udzielenia akredytacji dla określonego kierunku kształcenia.

Transformacja w kształceniu pielęgniarek i położnych, związana z podpisaną przez Polskę Deklaracją Bolońską, Europejską Strategią WHO kształcenia pielęgniarek i położnych, Deklaracją Monachijską [13] oraz uwzględniająca wytyczne i zalecenia dokumentów prawa UE, takich jak: Dyrektywy Sektorowe czy Europejskiego porozumienia w sprawie kształcenia pielęgniarek i położnych [14] oraz innych dokumentów, ma na celu przystosowanie polskiego modelu kształcenia w tych zawodach do standardów europejskich. Spowoduje to normalizację zawodową oraz świadczenie usług na terenie UE przez pielęgniarki i położne w taki sposób, by zaspokoić potrzeby zdrowotne obywateli. Jedynie na drodze współdziałania będzie można stawić czoła wyzwaniom, jakie niesie ze sobą międzynarodowa edukacja. Pozwoli to również zrealizować fundamentalne zasady Wspólnoty w obszarze przepływu pracowników i usług oraz prawa do świadczenia usług i wykonywania zawodów, w tym zawodu pielęgniarki i położnej.

POLSKIE UCZELNIE WOBEC PRZYSZŁYCH WYZWAŃ PROCESU BOŁOŃSKIEGO

Podstawowym zadaniem uczelni mającej ambicje uczestniczenia w „Europie Wiedzy” jest realizacja postulatów bezpośrednio wynikających z treści dokumentów Procesu Bolońskiego. Należy zatem wdrożyć dwustopniową, a właściwie trzystopniową strukturę studiów, stosować ECTS, wydawać suplement do dyplomu, zwiększać wymianę studentów i wykładowców, zapewniać jakość kształcenia itd.

Uczelnia może podjąć wiele innych działań i przedsięwzięć, które przyczynią się do poprawy pozycji na rynku usług edukacyjnych, jak np.:

- wprowadzanie lub rozszerzanie oferty edukacyjnej w językach obcych,
- wprowadzanie studiów realizowanych wspólnie z uczelniami z innych krajów,
- rozszerzanie oferty kształcenia interdyscyplinarnego,
- rozszerzanie oferty kształcenia ustawicznego,
- włączanie się w projekty o zasięgu ogólnoeuropejskim,
- podjęcie działań zmierzających do uzyskania ECTS Label, DS Label i podobnych wyróżnień*,
- promocja uczelni w europejskim środowisku akademickim,
- „dotarcie z Procesem Bolońskim” do całej społeczności akademickiej uczelni,
- przechodzenie na myślenie w kategoriach efektów kształcenia [5].

Niezależnie od przedsięwzięć, inicjowanych i koordynowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i inne instytucje centralne, zmierzających do tworzenia warunków prawnych i finansowych dla wdrażania postulatów Procesu Bolońskiego, każda z uczelni może i powinna zrobić wiele, aby wypracować jak najlepszą pozycję

---

* Jest to wyróżnienie/certyfikat przyznawane od 2004 r. przez Komisję Europejską na okres 3 lat uczelniom, w których wszystkie programy studiów I i II stopnia rozliczane są w punktach ECTS.

w tworzącym się Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego. Coraz ważniejsze dla studentów i kandydatów na studia są bowiem wymierne kryteria „europejskości” związane bezpośrednio z kształceniem, do których należą m.in.:

- liczba programów studiów w językach obcych,
- liczba programów studiów prowadzonych wspólnie z uczelniami zagranicznymi,
- liczba wyjeżdżających/przyjeżdżających studentów (w celu nauki na danej uczelni),
- liczba wyjeżdżających/przyjeżdżających wykładowców (w celu prowadzenia zajęć),
- ECTS Label i DS Label,
- udział w projektach pilotujących związanych z Procesem Bolońskim [5].

PODSUMOWANIE

Zajęcie należytego miejsca i właściwej roli polskich uczelni w europejskim obszarze szkolnictwa wyższego wymaga wielu wysiłków zarówno ze strony państwa, uczelni i instytucji z nimi związanymi, jak i innych sektorów wspierających edukację.

Realizacja założeń Procesu Bolońskiego przyczyni się bowiem do podniesienia poziomu kształcenia i zwiększenia atrakcyjności polskiego szkolnictwa wyższego. Studentom da możliwość wyboru uczelni, programu, a dla absolwentów polskich uczelni stanie się szansą w konkurencyjnym na europejskim i światowym rynku pracy.

Uczelnie zaś mogą osiągać spektakularne sukcesy, stając się obiektem zainteresowania i atrakcyjnym partnerem w projektach międzynarodowych dla najbardziej renomowanych ośrodków akademickich, nie tylko w Europie.

W zakresie kształcenia pielęgniarzek i położnych dokonujące się obecnie przeobrażenia mają przyczynić się do:

- podniesienia poziomu edukacji zawodowej pielęgniarzek,
- dostosowania kształcenia do europejskich standardów,
- uzyskiwania przez pielęgniarstwo wysokich kwalifikacji zawodowych porównywalnych z kwalifikacjami w krajach UE,
- wzrostu zainteresowania kształceniem w zawodzie,
- poprawy jakości i dostępności udzielanych świadczeń zdrowotnych,
- uznawalności wykształcenia i umożliwienia dostępu polskim pielęgniarcom do rynków pracy w państwach członkowskich UE.

Należy pamiętać, że pielęgniarstwo jest znaczącym partnerem w europejskim programie zdrowia, gdyż pracują w wielu placówkach, począwszy od szpitali i sektora psychiatrycznego, poprzez instytucje działające na rzecz promocji zdrowia publicznego i zapobiegania chorobom. Posiadają zatem kluczową pozycję i dlatego dobrze wykształcone mogą w sposób konstruktywny przyczynić się do uprawomocnienia kompetencji zdrowia w instytucjach UE.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Dutkiewicz W., Nowak-Starz G., Zdziebło K.: Polski model edukacji pielęgniarek i położnych w drodze do europejskiego wymiaru szkolnictwa wyższego. W: Szkolnictwo wyższe w Europie i w Polsce w świetle założeń i realizacji Procesu Bolońskiego. E. Kula, M. Pękowska (red.). Wszechnica Świętokrzyska. Kielce 2004; 185.
- [2] Nowak-Starz G.: Zdrowie dzieci i młodzieży w regionie europejskim w świetle założeń WHO i „Europejskiej Strategii na Rzecz Zdrowia i Rozwoju Dzieci i Młodzieży”. W: Obraz współczesnej młodzieży – od kryzysu do nadziei. M. Springer, A. Drapała (red.). Kielce 2007; 133-147.
- [3] www.men.waw.pl/integrac/bologna
- [4] Nowak-Starz G., Dutkiewicz W., Zdziebło K.: Kształcenie pielęgniarek w Polsce a standardy europejskie. W: Psychologiczne i pedagogiczne podstawy kształcenia specjalistów różnych profesji w świetle wyzwań XXI wieku. Z. Ratajek, P. Biłos (red.). Kielce 2004; 2: 71-81.
- [5] Kraśniewski A.: Proces Boloński: dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe? MENiS. Warszawa 2004; 4-5, 22.
- [6] Nurses and midwives for health. A WHO European Strategy for nursing and midwifery education. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2000 (document/00/5010303/15).
- [7] Ustawa z dnia 3 lutego 2001 r. o zmianie ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz.U. 2001, nr 16, poz. 169).
- [8] Nowak-Starz G., Zdziebło K.: Ewolucja wybranych systemów szkolnictwa pielęgniarskiego na przełomie XIX i XX wieku. W: Z dziejów oświaty na ziemiach polskich w XIX i XX wieku. Studia i szkice. M. Pękowska (red.), Wszechnica Świętokrzyska. Kielce 2007; 337-355.
- [9] Rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 maja 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia (Dz.U. 2005, nr 98, poz. 824).
- [10] Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 11 maja 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków prowadzenia studiów zawodowych na kierunku pielęgniarstwo lub położnictwo, przeznaczonych dla pielęgniarek i położnych posiadających świadectwo dojrzałości i będących absolwentami liceów medycznych oraz medycznych szkół zawodowych kształcących w zawodzie pielęgniarki i położnej (Dz.U. 2004, nr 110, poz. 1170).
- [11] Ministerstwo Zdrowia: Program Transformacji Kształcenia Pielęgniarek i Położnych (projekt). Warszawa, XII 2000.
- [12] Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie Krajowej Rady Akredytacyjnej Szkolnictwa Medycznego oraz trybu uzyskiwania akredytacji (Dz.U. 2001, nr 83, poz. 904).
- [13] Munich Declaration „Nurses and Midwives, a force for health”. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2000.
- [14] Europejskie porozumienie w sprawie szkolenia i kształcenia pielęgniarek sporządzone w Strasburgu z dnia 25.10.1967 r. (Dz.U. 1996, nr 83, poz. 384).